

*Romuald Szymczak**

INFORMACJA DOTYCZĄCA ZASAD GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW W SYSTEMIE BRYTYJSKIM

WSTĘP

Pierwszą brytyjską instytucją gwarantującą depozyty bankowe był System Ochrony Depozytów (*Deposit Protection Scheme*), który został utworzony w 1979 r. Był on wówczas jedną z ośmiu instytucji działających w Wielkiej Brytanii, które zajmowały się gwarantowaniem powierzonych przez klientów środków pieniężnych różnym instytucjom finansowym. Obecnie instytucją gwarantowania depozytów w Wielkiej Brytanii jest System Gwarantowania Usług Finansowych (*ang. Financial Services Compensation Scheme – FSCS*).

FSCS rozpoczął działalność 1 grudnia 2001 r., na mocy Ustawy o Usługach i Rynkach Finansowych (*Financial Services and Markets Act*), jako niezależna instytucja o charakterze publicznym. Ustawa ta powołała do życia zintegrowany system nadzoru finansowego w Wielkiej Brytanii (*Financial Services Authority – FSA*) oraz pierwszy w Europie zintegrowany system gwarantowania środków finansowych powierzonych wszystkim instytucjom sektora finansowego. Obok depozytów bankowych ochronie podlegają również środki pieniężne w towarzystwach ubezpieczeniowych (polisy ubezpieczeniowe), firmach doradztwa finansowego i firmach inwestycyjnych. Od 2004 r. ochroną są objęte również zasoby zgromadzone przez klientów firm doradczych w zakresie kredytów hipotecznych. FSCS jest ponadto odpowiedzialny za proces likwidacji

* Romuald Szymczak jest Kierownikiem Zespołu Współpracy Krajowej i Zagranicznej w Gabinetce Prezesa BFG.

niewypłacalnej instytucji kredytowej, kierując się w tych działaniach zasadą najniższego kosztu. System Gwarantowania Usług Finansowych jest instytucją zatrudniającą ponad 170 etatowych pracowników. Zatrudniani są również pracownicy na zlecenie, w tym w czasie wypłat sum gwarantowanych po upadku instytucji członkowskich.

Uregulowania prawne dotyczące systemu gwarancyjnego, odnoszące się bezpośrednio także do funkcjonowania FSCS, zawarte są w instrukcji FSA „*Regulatory Handbook*”. Wprowadzanie w życie nowych rozwiązań, w tym wynikających z Dyrektywy 2009/14/EU w odniesieniu do skrócenia maksymalnego terminu wypłaty sum gwarantowanych do 20 dni roboczych, również odbywa się na zasadzie zmian wprowadzanych przez FSA do instrukcji.

Obecnie członkami FSCS jest ponad 800 banków komercyjnych, unii kredytowych i kas budowlanych. Uczestnictwo w systemie gwarantowania jest obowiązkowe dla wszystkich instytucji kredytowych zarejestrowanych w Wielkiej Brytanii i na terytorium Gibraltaru.

System Gwarantowania Usług Finansowych jest członkiem Europejskiego Forum Gwarantów Depozytów (EFDI) oraz Międzynarodowego Stowarzyszenia Gwarantów Depozytów (IADI).

W Polsce nie działa żaden oddział banku brytyjskiego, który byłby objęty gwarancjami FSCS. Podobnie w Wielkiej Brytanii nie ma oddziałów polskich instytucji kredytowych.

1. ORGANY DECYZYJNE

Organem decyzyjnym Systemu Gwarantowania Usług Finansowych jest Rada Dyrektorów, składająca się z 11 członków powoływanych przez instytucję nadzorczą FSA. Powołanie i odwołanie przewodniczącego Rady Dyrektorów dodatkowo aprobuje Minister Skarbu (Chancellor of the Exchequer). Dziewięciu dyrektorów, w tym przewodniczący, ma status dyrektora, który nie zajmuje się czynnościami operacyjnymi (*non-executive director*), a pozostali dwaj pełnią funkcję dyrektora wykonawczego (*executive director*). Dyrektorzy Wykonawczy, w tym Główny Dyrektor Wykonawczy (*Chief Executive Director*), obok zasiadania w Radzie wykonują również zadania związane z bieżącym kierowaniem instytucją. Dla utrzymania formalnej niezależności FSCS, żadna instytucja sieci bezpieczeństwa finansowego Wielkiej Brytanii, w tym sama FSA, nie jest reprezentowana w Radzie Dyrektorów. Członkami Rady nie mogą być również przedstawiciele instytucji, których klienci objęci są ochroną FSCS. Kadencja członków Rady trwa trzy lata.

Przewodniczącym Rady FSCS jest obecnie David Hall, który 1 kwietnia 2009 r. rozpoczął swoją drugą kadencję na tym stanowisku. Głównym Dyrektorem Wykonawczym jest od 4 maja 2010 r. Mark Neale.

Znaczna część prac Rady Dyrektorów realizowana jest w ramach trzech komitetów: Komitetu Audytu (*Audit Committee*), Komitetu Finansów i Administracji

(*Finance and Administration Committee*) oraz Komitetu do spraw Decyzji o Wypłacie Roszczeń (*Claims Decisions Committee*).

2. ZAKRES GWARANCJI DEPOZYTÓW

FSCS gwarantuje osobom fizycznym i prawnym wkłady na rachunkach w instytucjach kredytowych (bankach komercyjnych, oszczędnościowych kasach budowlanych i uniach kredytowych). Zgodnie z wymogami Dyrektywy 2009/14/EC, gwarancjami objęte są depozyty wraz z odsetkami według stanu na dzień zawieszenia działalności banku do maksymalnej, łącznej wysokości 50 000 GBP. Do tej wysokości gwarancje obejmują 100% przedmiotowej kwoty. Gwarantowane są zarówno depozyty w funtach, jak i w walutach obcych, także krajów spoza Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W przypadku wspólnych rachunków dwóch lub więcej osób, każdy ze współposiadaczy traktowany jest jako odrębny deponent i tym samym uprawniony do zwrotu środków do wysokości 50 000 GBP.

Podwyższenie maksymalnego poziomu gwarancji z 35 000 GBP do obowiązującego obecnie nastąpiło 3 października 2008 r. na mocy decyzji Urzędu Nadzoru Finansowego. Decyzja ta była spowodowana koniecznością uspokojenia brytyjskiego rynku finansowego po ujawnieniu problemów z wypłacalnością banków islandzkich, których oddziały zgromadziły wielomiliardowe depozyty w Wielkiej Brytanii.

FSCS stosuje wszyskie, poza gwarantowaniem depozytów w walutach państw spoza Europejskiego Obszaru Gospodarczego, możliwe wyłączenia przewidziane w Dyrektywie 94/19/EC. Wyłączeniu spod gwarancji podlegają w związku z tym depozyty administracji publicznej, instytucji finansowych, w tym firm ubezpieczeniowych, funduszy emerytalnych, inwestycyjnych i biur maklerskich. Wyłączone są także depozyty dużych podmiotów prawnych nieuprawnionych do sporządzania uproszczonych sprawozdań finansowych oraz firmy należące do tej samej grupy, co instytucja kredytowa.

Do wypłaty sum gwarantowanych nie są uprawnieni wyżsi menedżerowie likwidowanej instytucji kredytowej i ich krewni, członkowie zarządu i ich krewni oraz udziałowcy posiadający co najmniej 5% udziałów w kapitale. Świadczenia nie przysługują również w odniesieniu do środków pochodzących z przestępstw kryminalnych, w tym transakcji związanych z praniem brudnych pieniędzy.

3. ZASADY WYPŁATY ŚRODKÓW GWARANTOWANYCH

Wypłaty świadczeń gwarancyjnych następują w przypadku zaistnienia jednej z dwóch niżej wymienionych sytuacji:

- ❖ ogłoszenia niewypłacalności instytucji kredytowej przez FSA,

- ❖ Postanowienia sądu o zawieszeniu wypłat depozytów, jeżeli postanowienie takie zostało wydane przed ogłoszeniem niewypłacalności przez FSA.

Wypłata świadczeń gwarancyjnych następuje w ciągu 3 miesięcy od daty ogłoszenia niewypłacalności danej instytucji przez FSA lub daty wydania prawomocnego postanowienia przez sąd. W wyjątkowych przypadkach FSA jest uprawnione do wydłużenia tego okresu o kolejne 3 miesiące. Do szczególnych wypadków zalicza się konieczność wypłaty gwarancji z rachunków w innych państwach lub trudności związane z prawidłową weryfikacją rzeczywistego stanu depozytów gwarantowanych. W praktyce w ostatnich latach FSCS była w stanie dokonać wypłaty środków gwarantowanych w czasie krótszym niż jeden miesiąc. Wypłata gwarancji następuje w funtach bez względu na walutę lokaty.

W Wielkiej Brytanii na ukończeniu są przygotowania do wprowadzenia w życie zapisów Dyrektywy 2009/14/EU w odniesieniu do skrócenia maksymalnego terminu wypłaty sum gwarantowanych dla deponentów instytucji kredytowych do 20 dni roboczych przed końcem 2010 r. W tym celu została stworzona specjalna platforma informatyczna zwana Podglądem Pojedynczego Klienta (*Single Customer View – SCV*), która umożliwi bardzo szybką weryfikację danych o deponentach likwidowanej instytucji kredytowej i rozpoczęcie wypłaty środków w ciągu siedmiu dni roboczych. SCV będzie obowiązkowo prowadzona przez wszystkie instytucje przyjmujące depozyty w Wielkiej Brytanii. Instytucje kredytowe z co najmniej 5000 rachunków będą musiały prowadzić SCV w formacie elektronicznym i zostaną zobowiązane do przekazywania zweryfikowanych SCV do FSA i FSCS w ciągu 72 godzin. Od początku 2011 r. ulega podwyższeniu dodatkowo limit gwarancyjny do wysokości 85 000 GBP (nieco ponad 100 000 EUR).

W czasie kryzysu finansowego lat 2008–2009 w Wielkiej Brytanii miało miejsce pięć upadłości banków komercyjnych, które spowodowały konieczność wypłaty środków gwarantowanych lub transferu depozytów do innych banków w łącznej wysokości 21 mld GBP, znajdujących się na ponad 4,1 mln rachunków. Środki na pokrycie gwarancji pochodziły przede wszystkim z kredytu udzielonego FSCS przez Ministerstwo Skarbu z trzyletnim okresem wolnym od spłaty kapitału. Największa wypłata, w łącznej wysokości ok. 9,5 mld GBP, dotyczyła Heritable Bank Plc, będącego spółką – córką islandzkiego banku Landsbanki. Znaczne kwoty zostały również wypłacone przez FSCS klientom IceSave, to jest brytyjskiego oddziału Landsbanki. W tym przypadku FSCS wypłacił nie tylko gwarancje z dodatkowego ubezpieczenia (tzw. *topping up*), ale również sumy gwarantowane za islandzki Depositors' and Investors' Guarantee Fund w łącznej wysokości ponad 4,5 mld GBP, a także prawie 650 mln GBP w imieniu Ministerstwa Skarbu za depozyty powyżej 50 000 funtów, których FSCS nie gwarantował. Pozostałe trzy banki, które zostały zlikwidowane, to Bradford & Bingley Plc, Kaupthing Singer Friedlander Limited oraz London Scottish Bank Plc. Z kwoty 21 mld GBP wydatkowanych na postępowania likwidacyjne i wypłatę sum gwarantowanych do końca 2009 r.

udało się odzyskać 879 mln GBP w wyniku zaspokojenia roszczeń FSCS w trakcie postępowań likwidacyjnych.

W 2009 r. upadłość ogłosiła także oszczędnościowa kasa budowlana Dunfermline Building Society. W wyniku postępowania likwidacyjnego FSCS, ok. 260 tysięcy rachunków deponentów kasy zostało przeniesionych do innego banku. Ostateczne koszty instytucji gwarancyjnej nie zostały jeszcze oszacowane. W ostatnich trzech latach w Wielkiej Brytanii miały również miejsce upadłości instytucji ubezpieczeniowych. Wyплаты z tego tytułu były jednak znacznie mniejsze i nie przekroczyły łącznie 100 mln GBP.

4. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I ZASOBY FINANSOWE

System Gwarantowania Usług Finansowych nakłada na uczestników systemu roczne opłaty (ang. *levy*), które są ustalane na każdy rok finansowy, rozpoczynający się 1 kwietnia. Zależą one od przewidywanych bieżących kosztów administracyjnych i operacyjnych FSCS, w tym przewidywanych wypłat depozytów gwarantowanych. W przypadku większej nieoczekiwanej upadłości banku lub innej instytucji, zapotrzebowanie na środki finansowe wzrasta i FSCS upoważniony jest do obciążenia uczestników dodatkową opłatą (*interim levy*). System brytyjski nie jest zatem systemem finansowanym *ex ante*. Podstawowe finansowanie odbywa się na podstawie opłat rocznych, jednak często wykorzystywana jest (szczególnie po 2007 r.) możliwość nakładania na instytucje członkowskie dodatkowych opłat. Powoduje to, że system nabrał cech systemu *ex post*.

O wysokości opłat na dany rok finansowy decyduje Rada Dyrektorów. Są one ustalane dla poszczególnych segmentów rynku finansowego na podstawie analizy kosztów bieżących i ryzyka wystąpienia upadłości instytucji członkowskiej i podawane do wiadomości uczestnikom systemu. Maksymalna wysokość opłat rocznych wynosi 0,3% sumy środków objętych gwarantowaniem. W roku finansowym 2010/11 dodatkowe opłaty roczne ustalono na maksymalnym poziomie 4,03 mld GBP dla całego systemu, w tym dla instytucji kredytowych 1,84 mld GBP. Faktury za należne płatności są wysyłane przez FSA na jednym zbiorczym dokumencie obejmującym również składki na rzecz instytucji nadzorczej.

Stawki składek mają charakter liniowy i nie zawierają elementu różnicującego ze względu na ryzyko, jakie generują poszczególne instytucje i ich rodzaje. Środki poszczególnych systemów są alokowane na odrębnych rachunkach, co oznacza, że fundusze zgromadzone przez instytucje kredytowe nie mogą być wykorzystane na wypłaty rekompensat dla towarzystw ubezpieczeniowych czy firm inwestycyjnych. Na rok finansowy 2010/2011 opłata roczna została ustalona na poziomie 148 mln GBP dla całego systemu, w tym dla sektora bankowego jedynie 4 mln GBP (ok. 103 mln GBP przypada na towarzystwa ubezpieczeniowe, gdzie m.in. koniecz-

ne jest poniesienie kosztów wypłaty sum gwarantowanych). Dodatkowa opłata dla instytucji kredytowych wynosi 376 mln GBP i służy pokryciu kosztów odsetek od kredytu zaciągniętego przez FSCS w Ministerstwie Skarbu na koszty likwidacji pięciu banków komercyjnych. Opłata ta może wzrosnąć na skutek nieprzewidywanych zdarzeń, jednak do podanego powyżej maksymalnego pułapu 1,84 mld GBP. Według stanu na 31 grudnia 2009 r. FSCS gwarantował depozyty w instytucjach kredytowych na łączną kwotę prawie 920 mld GBP (ok. 1 110 mld EUR).

Koszty operacyjne FSCS rozliczane są w podobny sposób, proporcjonalnie do wnoszonych składek przez poszczególne segmenty sektora finansowego podlegającego gwarantowaniu. W roku budżetowym 2009/10 koszty te oszacowano na 36,2 mln GBP, w tym 21,8 mln GBP to koszty własne, a 14,4 mln GBP przeznaczono na outsourcing. Plan na rok 2010/11 przewiduje ograniczenie konieczności korzystania z outsourcingu w związku z zakończeniem fali postępowań likwidacyjnych. Tym samym koszty operacyjne mają wynieść 32,7 mln GBP, w tym koszty własne 22,5 mln GBP, a outsourcing 10,2 mld BGP.

FSA przygotowuje propozycje zmian systemu finansowania systemu gwarantowania usług finansowych, jako odpowiedź na falę upadłości banków w latach 2008–2009. Ich wprowadzenie w życie przewidziane jest od 1 kwietnia 2012 r., tzn. początku roku finansowego 2012/2013.

Do kryzysu finansowego niewielkie nadwyżki zgromadzonych środków FSCS deponował w wybranych bankach komercyjnych o najwyższym ratingu. Obecnie są one lokowane jedynie na rachunkach FSCS w Banku Anglii.

5. INNA DZIAŁALNOŚĆ FSCS

Na mocy ustawy Prawo Bankowe z lutego 2009 r. Brytyjski System Gwarantowania Usług Finansowych wspiera realizowany pod kierunkiem Banku Anglii specjalny program naprawczy i likwidację instytucji kredytowych (*Special Resolution Regime*). Przedstawiciel FSCS zasiada w Komitecie Likwidacyjnym wraz z przedstawicielami FSA i Banku Anglii. W gremium tym reprezentuje on interesy depozytów, których wierzycelności przejmuje. FSCS uczestniczy w administrowaniu bankiem będącym w trakcie likwidacji, przy czym może być również zaangażowany finansowo w operację transferu rachunków prowadzonych przez likwidowany bank do innej instytucji kredytowej (na podstawie art. 123 ustawy Prawo Bankowe). Na likwidatorze instytucji kredytowej ciąży obowiązek pełnej współpracy z FSCS, w tym przekazywanie mu wszelkich niezbędnych informacji.

6. DANE KONTAKTOWE

Financial Services Compensation Scheme

7th floor, Lloyds Chambers

Portsoken Street

London E1 8BN

Strona internetowa: www.fscs.org

Telefon: 00 44 7892 7300

Faks: 00 44 20 7892 7301

E-mail: enquiries@fscs.org.uk

Osobą do kontaktu z zagranicznymi systemami gwarantowania depozytów jest Karen Gibbons, Manager, Regulatory Reform, Policy and International Relations, e-mail: karen.gibbons@fscs.org.uk

7. SYNTETYCZNE PORÓWNANIE CECH POLSKIEGO I BRYTYJSKIEGO SYSTEMU GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW

	Polski system gwarantowania depozytów	Brytyjski system gwarantowania depozytów
Realizowane funkcje	Gwarantowanie depozytów oraz działalność pomocowa	Gwarantowanie środków finansowych powierzonych wszystkim instytucjom sektora finansowego oraz działalność naprawcza i likwidacyjna
Limity gwarancyjne	50 000 EUR w 100% (od 2011 r. 100 000 EUR)	50 000 GBP (równowartość ok. 60 000 EUR) w 100% (od 2011 r. depozyty do 85 000 GBP)
Maksymalna wypłata	50 000 EUR (od 2011 r. 100.000 EUR)	50 000 GBP (obowiązkowe polisy ubezpieczeniowe w całości bez limitu, pozostałe 90% wartości bez górnego limitu) (od 2011 r. depozyty do 85 000 GBP)
Kompensacja z zobowiązaniami	TAK	NIE

	Polski system gwarantowania depozytów	Brytyjski system gwarantowania depozytów
Wyłączenia spod gwarancji		
Instytucje finansowe wskazane w art. 4 (5) Dyrektywy 2006/48/WE	TAK	TAK
Firmy ubezpieczeniowe	TAK	TAK
Rząd i administracja centralna	TAK	TAK
Władze samorządowe	NIE	TAK
Banki	TAK	TAK
Fundusze inwestycyjne	TAK	TAK
Fundusze emerytalne	TAK	TAK
Kadra zarządzająca	TAK	TAK
Akcjonariusze banku	TAK	TAK
Bliscy osób odpowiedzialnych	NIE	TAK
Inne przedsiębiorstwa w tej samej grupie	NIE	TAK
Podmioty nieuprawnione do sporządzania uproszczonych sprawozdań finansowych	TAK	TAK
Depozyty nieimienne	TAK	TAK
Depozyty przyjmowane na indywidualnych warunkach, które przyczyniły się do upadłości banku	NIE	TAK
Dłużne papiery wartościowe emitowane przez bank	TAK	TAK
Depozyty w walutach spoza Europejskiego Obszaru Gospodarczego	NIE	NIE
Depozyty związane z praniem pieniędzy	TAK	TAK

Bibliografia

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z 11 marca 2009 r. zmieniająca dyrektywę 94/19/WE w sprawie systemów gwarantowania depozytów w odniesieniu do poziomu gwarancji oraz terminu wypłaty, 2009/14/WE.

Financial Services Compensation Scheme, **Annual Report 2008**.

Financial Services Compensation Scheme, **Annual Report 2009**.

Financial Services and Markets Act, *www.legislation.gov.uk*

FSCS Publications, *www.fscs.org.uk/industry/publications/*

Systemy Gwarantowania Depozytów w Polsce i na Świecie, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2005.